

62 βασικά γνώσματα¹ Ορολογίας

1. **αντικείμενο**: κάθε τι που αντιλαμβανόμαστε με τις αισθήσεις ή συλλαμβάνουμε με τον νου σε δεδομένη στιγμή
2. **χαρακτηριστικό**: νοητική αφαίρεση ιδιότητας ενός *αντικείμενου* ή κοινής ιδιότητας ομάδας αντικειμένων
3. **έννοια**: μονάδα γνώσης που δημιουργείται από έναν μοναδικό συνδυασμό *χαρακτηριστικών*
4. **πλάτος**: το σύνολο όλων των *αντικειμένων* που αντιπροσωπεύει η *έννοια*
5. **βάθος**: σύνολο *χαρακτηριστικών* που συνιστούν την *έννοια*
6. **τύπος χαρακτηριστικού**: κατηγορία *χαρακτηριστικού* που εξυπηρετεί ως κριτήριο υποδιαίρεσης των *εννοιών*
7. **ουσιώδες χαρακτηριστικό**: *χαρακτηριστικό* που είναι απαραίτητο για την κατανόηση μιας *έννοιας*
8. **κοινό χαρακτηριστικό**: *χαρακτηριστικό* που χρησιμοποιείται για να καθοριστεί αν ένα *αντικείμενο* ανήκει στο *πλάτος* μιας *έννοιας*
9. **διακριτικό χαρακτηριστικό**: *ουσιώδες χαρακτηριστικό* που χρησιμοποιείται για να διακρίνεται μια *έννοια* από άλλες έννοιες που σχετίζονται με αυτήν
10. Προσθήκη *διακριτικών χαρακτηριστικών* στο *βάθος* → μείωση του αριθμού των *αντικειμένων* στο *πλάτος*
11. Βάσει των *κοινών χαρακτηριστικών* εντάσσονται *αντικείμενα* στο *πλάτος* της ίδιας *έννοιας*, ενώ βάσει των *διακριτικών χαρακτηριστικών* εντάσσονται *αντικείμενα* στα *πλάτη* διαφορετικών *εννοιών*
12. **ατομική έννοια**: έννοια που έχει *πλάτος* με ένα μόνο *αντικείμενο*. Οι ατομικές έννοιες παριστάνονται λεκτικά με **ονόματα**
13. **γενική έννοια**: έννοια που έχει *πλάτος* με περισσότερα από ένα *αντικείμενα*. Οι γενικές έννοιες παριστάνονται λεκτικά με **όρους**
14. **ιεραρχική σχέση**: σχέση μεταξύ δύο *εννοιών* **A – B** λόγω της οποίας η A ανήκει σε υψηλότερη στάθμη και η B σε χαμηλότερη στάθμη. **A: υπερτασόμενη έννοια, B: υποτασόμενη έννοια**. Δύο υποτασόμενες έννοιες **B1, B2** κάτω από την ίδια υπερτασόμενη **A**, με το **ίδιο** κριτήριο υποδιαίρεσης είναι: **παρατασόμενες έννοιες**.
15. Κύριες **ιεραρχικές σχέσεις** μεταξύ των *εννοιών* **A – B**: η **ειδογονική σχέση** (σχέση *γένους – είδους*) και η **μεριστική σχέση** (σχέση *όλου – μέρους*).
16. Στην **ειδογονική σχέση**: **A: γένια έννοια, γένος, B: είδια έννοια, είδος**.
Βάθος της B = βάθος της A + διακριτικό/-ά χαρακτηριστικό/-ά
17. Στη **μεριστική σχέση**: **A: ολομερής έννοια, το όλον, B: επιμερής έννοια, το μέρος**
18. **συσχετική σχέση**: κάθε σχέση *μη ιεραρχική*
19. **ακολουθιακή σχέση**: *συσχετική σχέση* που βασίζεται σε χωρική, χρονική ή άλλη γεινίαση και διαδοχή
20. Ακολουθιακές σχέσεις: **χωρική σχέση** (σχετική θέση στον χώρο), **χρονική σχέση** (συμβάντα στον χρόνο), **αιτιακή σχέση** (σχέση αιτίου – αποτελέσματος (αιτιατού)).
21. **πεδίο εννοιών**: αδόμητο² σύνολο θεματικά σχετιζόμενων *εννοιών*
22. **σύστημα εννοιών**: σύνολο *εννοιών* δομημένο σύμφωνα με τις μεταξύ τους σχέσεις
23. **τύποι συστημάτων εννοιών**: *ειδογονικό, μεριστικό, συσχετικό, μεικτό*
24. **ειδογονικό σύστημα εννοιών**: σ' αυτό όλες οι σχέσεις σε μια κατακόρυφη σειρά *εννοιών* είναι *ειδογονικές*
25. **μεριστικό σύστημα εννοιών**: σ' αυτό όλες οι σχέσεις σε μια κατακόρυφη σειρά *εννοιών* είναι *μεριστικές*
26. **συσχετικό σύστημα εννοιών**: σ' αυτό όλες οι σχέσεις μεταξύ των *εννοιών* του *συσχετικές*
27. **μεικτό σύστημα εννοιών**: σ' αυτό χρησιμοποιούνται όλα τα είδη σχέσεων μεταξύ των *εννοιών*
28. **παράσταση** μιας νοητής οντότητας: απόδοση/παρουσίαση/αντιπροσώπευση της οντότητας με αισθητά μέσα (λεκτικά, συμβολικά, γραφικά ή άλλα)
29. **εννοιοδιάγραμμα**: γραφική παράσταση *συστήματος εννοιών* (*ειδογονική σχέση* → δένδροδιάγραμμα, *μεριστική σχέση* → κτενοδιάγραμμα, *συσχετική σχέση* → βελοδιάγραμμα)

¹ **γνώσμα** = στοιχείο/αντικείμενο που μπορεί να γνωσθεί (εδώ : όροι, ορισμοί, σημειώσεις, επισημάνσεις, ...).

² χωρίς δομή = χωρίς οργάνωση

30. **ορισμός και κατασήμανση:** δύο *παραστάσεις* της έννοιας στην επικοινωνία
31. **ορισμός:** περιγραφική *παράσταση* της έννοιας (περιγραφική δήλωση: γραπτή, προφορική ή άλλη)
32. **εντατικός ορισμός:** ορισμός που περιγράφει το βάθος της έννοιας (δίνοντας την υπερτασόμενη έννοια και το/τα *διακριτικό/-ά χαρακτηριστικό/-ά*)
33. **εκτατικός ορισμός:** ορισμός που απαριθμεί όλες τις υποτασόμενες έννοιες με ένα κριτήριο υποδιαίρεσης
34. **κατασήμανση:** συμβατική *παράσταση* της έννοιας (λεκτική, συμβολική ή άλλη)
35. **λεκτική κατασήμανση** μιας έννοιας: *κατασήμανση* της έννοιας με λέξη ή λέξεις
36. **όρος:** λεκτική *κατασήμανση* γενικής έννοιας
37. **όνομα:** λεκτική *κατασήμανση* ατομικής έννοιας
38. **σύμβολο:** είδος μη λεκτικής *κατασήμανσης*
39. **απλός όρος / απλό όνομα:** περιλαμβάνει μόνο μία *ρίζα*
40. **σύμπλοκος όρος / σύμπλοκο όνομα:** περιλαμβάνει περισσότερες από μία *ρίζες*
41. **σύμμιγμα:** όρος που παράγεται με σύντμηση και συνδυασμό χωριστών *όρων*
42. **σύνθετο όνομα:** *σύμπλοκο όνομα* ή *σύμμιγμα* που κατασημαίνει *ατομική έννοια*
43. **σύνθετος όρος:** *σύμπλοκος όρος* ή *σύμμιγμα* που κατασημαίνει *γενική έννοια*
44. **συντομομορφή:** σχηματίζεται με *συντόμηση* της πλήρους μορφής μιας κατασήμανσης, είτε ανεξάρτητα από αυτήν, ως συνώνυμό της (**εξηρητημένη συντομομορφή, ανεξάρτητη συντομομορφή**)
45. **αρκτικόλεξο:** προφέρεται με τα ονόματα των αρχικών γραμμάτων χωριστά (π.χ. ΙΧ)
46. **ακρώνυμο:** προφέρεται συλλαβικά (π.χ. ΤΕΕ, ΕΛΕΤΟ)
47. **συνοπτική μορφή:** *συντομομορφή* που περιλαμβάνει λιγότερες λέξεις από την πλήρη μορφή
48. **συνώνυμα:** όροι (ή ονόματα) που παριστάνουν την ίδια *έννοια* σε μία γλώσσα
49. **ισοδύναμα:** κατασημάνσεις που παριστάνουν την ίδια *έννοια* σε διαφορετικές γλώσσες
50. **μονώνυμη έννοια:** *έννοια* που έχει μία μόνο *κατασήμανση* σε μια γλώσσα
51. **ομώνυμη έννοια:** *έννοια* που έχει την ίδια *κατασήμανση* σε μια γλώσσα με άλλη *έννοια* άσχετη προς την πρώτη
52. **μονόσημο:** *κατασήμανση* που παριστάνει μόνο μία *έννοια* σε μια γλώσσα
53. **πολύσημο:** *κατασήμανση* που παριστάνει δύο ή περισσότερες έννοιες με ορισμένα κοινά *χαρακτηριστικά*
54. **αρχές σχηματισμού όρων** (κατά ISO): *διαφάνεια, συνέπεια, γλωσσική καταλληλότητα, γλωσσική οικονομία, παραγωγικότητα και συνθετικότητα, γλωσσική ορθότητα, γλωσσική εντοπιότητα*
55. **μηχανισμοί σχηματισμού όρων** (κατά ISO): *δημιουργία νέων μορφών, χρήση υπαρχουσών μορφών, διαγλωσσικός δανεισμός*
56. **μηχανισμοί σχηματισμού ελληνικών όρων:** *δημιουργία νέων μορφών (παραγωγή, σύνθεση, συντόμηση), χρήση υπαρχουσών μορφών (μετατροπή, οροποίηση, διαθεματικός δανεισμός, σημασιολογική μεταφορά), διαγλωσσικός δανεισμός (άμεσος δανεισμός, μεταφραστικός δανεισμός)*
57. **Αναλογικός Κανόνας:** να εξετάζεται κατά προτεραιότητα η εφαρμογή στη γλώσσα στόχου *μηχανισμού σχηματισμού όρου ανάλογου* του μηχανισμού σχηματισμού της γλώσσας πηγής
58. **οροσυνθετικό:** μέρος του *όρου* που είτε από μόνο του αποτελεί *όρο* ή υποδηλώνει *χαρακτηριστικό*
59. **ορολογική ανάλυση:** ανάλυση ενός *όρου* στα *οροσυνθετικά* του
60. **άμεσα συνθετικά:** τα δύο *οροσυνθετικά* ενός *σύμπλοκου όρου* που προκύπτουν κατά την πρώτη φάση *ορολογικής ανάλυσης* του *όρου:* *προσδιοριζόμενο συνθετικό, προσδιορίζον (ή προσδιοριστικό) συνθετικό*
61. **προσδιοριζόμενο συνθετικό:** το *άμεσο συνθετικό* που εκφράζει ένα *γένος* της έννοιας που υποδηλώνει ο *σύμπλοκος όρος*
62. **προσδιορίζον συνθετικό ή προσδιοριστικό συνθετικό:** το *άμεσο συνθετικό* που εκφράζει *διακριτικό χαρακτηριστικό* που μετατρέπει το *προσδιοριζόμενο συνθετικό* από *γένος* σε *είδος*.